

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ  
«ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ  
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»**

***Кафедра практичної психології***

Освітня програма підвищення кваліфікації  
практичних психологів, вчителів психології  
предмет: «Практична психологія», «Психологія»

***«Виклики війни: відновлення та підтримка психічного  
здоров'я та психоемоційного стану учасників освітнього  
процесу»***

Освітня програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована до  
затвердження на засіданні кафедри практичної психології  
(протокол № 4 від 21 червня 2024 р.)

Завідувач кафедри

Ігор КОРНІЄНКО

Освітня програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою  
(протокол № 4 від 04.07.2024 р.)

Голова науково-методичної ради

Павло ХОБЗЕЙ

## **I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ**

**Найменування:** Освітня програма підвищення кваліфікації практичних психологів, вчителів психології.

**Розробники:**

кандидат психологічних наук, завідувач кафедри практичної психології,  
Корнієнко І.О.,  
старша викладачка кафедри практичної психології Єфімова С.М.

**Мета:** психолого-педагогічний супровід професійного розвитку практичних психологів, вчителів психології

**Напрямок:** забезпечення і підтримка психічного здоров'я учасників освітнього процесу (вихованців ЗДО, учнів закладів освіти, педагогічних працівників, батьків), професійний саморозвиток практичного психолога, зокрема:

1. поглиблення знання практичних психологів про природу та взаємозв'язок агресивності, агресивної поведінки, страхів та фобій, сексуальності у дітей та підлітків
2. розвиток навичок надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу
3. виявлення впливу особистісних особливостей на характер здійснення практичної діяльності

**Обсяг:** 36 годин.

**Форма (форми) підвищення кваліфікації:** очна, очно-дистанційна.

**Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться:**

**Загальні компетентності:**

**(ЗК.02) Соціальна компетентність** – здатність до конструктивного спілкування в різних середовищах, співпрацювати в командах, вести діалог та переговори, критично оцінювати соціальні події і явища, ефективно взаємодіяти з іншими

людьми, налагоджувати ефективну міжособистісну комунікацію, спілкуватись з представниками інших професійних груп різного рівня

**(ЗК.04) Особиста та навчальна компетентність** - здатність до професійного розвитку, навчання протягом життя, самопрезентації та результатів своєї професійної діяльності, планувати та управляти власним робочим часом

**(ЗК.08) Мовна компетентність** – здатності розуміти, висловлювати та інтерпретувати поняття, факти, думки, почуття як усно, так і письмово, слухати, говорити, читати та писати у відповідних соціальних та культурних контекстах

**(ЗК.09) Етична компетентність** - здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти лише в межах рівня професійної підготовленості, формулювати результати дослідження в термінах і поняттях, прийнятих у психологічній науці та практичній психології, дотримуватись принципів надання психологічної допомоги, діяти на основі етичних міркувань (мотивів), доброчесності, соціальної відповідальності, поваги до різноманітності та мультикультурності

### **Професійні компетентності:**

**Б Здійснення психологічної просвіти щодо психологічного благополуччя та психічного здоров'я**

**В Здійснення психологічної діагностики**

**В1** Здатність визначати потребу у проведенні, плануванні та організації процедури психологічної діагностики відповідно до особливостей розвитку та вікових особливостей цільової аудиторії та актуального стану освітнього середовища

**В2** Здатність обирати та практично застосовувати методи психологічної діагностики відповідно до визначених завдань, потреб цільової аудиторії та актуального стану освітнього середовища

**В3** Здатність інтерпретувати результати психологічної діагностики, робити висновки та прогнози, формувати та надавати рекомендації учасникам освітнього процесу

**Г Надання психологічної допомоги за запитом та/або виявленої потреби в такій допомозі**

**Г1** Здатність визначати структуру, зміст, види психологічної допомоги (психологічне консультування, психологічний супровід, психологічний тренінг, розвивальна діяльність), форми (індивідуальна, групова, сімейна) та методи відповідно до запиту та/або виявленої потреби в такій допомозі

**Г2** Здатність планувати, реалізовувати та визначати ефективність психологічної допомоги (психологічне консультування, психологічний супровід, психологічний тренінг, розвивальна діяльність) відповідно до визначених завдань, прогнозувати вплив психологічної допомоги на результати навчання

здобувача освіти, професійної діяльності педагогічних працівників та рівень психологічної безпеки освітнього середовища

**Г Здійснення власного професійного розвитку та самоосвіта**

**Г3** Здатність використовувати зовнішню та внутрішню супервізію та інтервізію як інструмент професійної підтримки та розвитку

**Г4** Здатність до рефлексії, самопізнання та самовдосконалення

**Місце (місця) надання освітньої послуги:** Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», заклади освіти Львівської області

**Очікувані результати навчання:**

- Демонструє здатність визначати потребу та здійснювати процедуру психологічної діагностики психічних станів дітей та підлітків
- Розпізнає наявність травматичного досвіду у поведінкових та емоційних проявах учасників освітнього процесу
- Застосовує адекватні, ефективні та науково перевірені методи надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу
- Володіє техніками емоційної саморегуляції
- Використовує можливості супервізії/інтервізії для власного професійного розвитку та підтримки

**Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації:**  
сертифікат

## **II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ**

### **Вступне заняття**

*Час за робочою навчальною програмою – 2 години*

#### **Тема: Інтеграційно-мотиваційне заняття (практичне, 2 год) План практичного заняття**

1. Ознайомлення з програмою курсу та особливостями навчання за очною чи очно-дистанційною формою
2. Вправи на знайомство учасників групи та налаштування на навчання
3. Вхідне опитування

### **Модуль 1. Особливості проявів агресивної поведінки дітей та підлітків як наслідок впливу травматичного стресу**

*Час за робочою навчальною програмою - 7 годин* **Тема**

#### **1.1 Психологія агресивності (лекція, 2 год) План лекційного заняття**

1. Визначення понять “агресія”, “агресивність”, “агресивна поведінка”
2. Основні теорії агресії та види агресивної поведінки.
3. Біо-психо-соціальні основи агресивності та агресивної поведінки

#### **Тема 1.2 Агресія та агресивність дітей та підлітків (лекція, 2 год) План лекційного заняття**

1. Психологічні особливості прояву агресивної поведінки дитини дошкільного віку. Причини виникнення, діагностика та профілактика
2. Психологічні особливості прояву агресивної поведінки дитини молодшого шкільного віку. Причини виникнення, діагностика та профілактика
3. Психологічні особливості прояву агресивної поведінки в підлітковому віці. Причини виникнення, діагностика та профілактика

#### **Тема 1.3 Вплив війни на прояви агресивної поведінки (практичне заняття, 2 год) План практичного заняття**

Робота в малих групах: обговорити дієві методики для опрацювання кожного етапу алгоритму роботи з агресивною поведінкою у дітей та підлітків: психоедукація, стабілізація, конфронтація, інтеграція. **Модульна**

#### **контрольна робота:**

Описати алгоритм роботи з агресивною поведінкою у дітей та підлітків на прикладі з власного професійного досвіду

### **Модуль 2. Вплив екстремальних подій на прояви страхів та фобій у дітей та підлітків**

*Час за робочою навчальною програмою - 7 годин* **Тема**

**2.1 Поняття страху у психології (лекція, 2 год) План лекційного заняття**

1. Витоки дитячих страхів та їх диференціація: тривога, страх, фобії
2. Структура процесу переживання страху
3. Фізіологічна реакція на переляк: втеча, напад, заціпеніння
4. Види та детермінанти страхів. Передумови виникнення страхів на першому, другому та третьому рівнях соціалізації (мікро-, макро- та мезосередовище)

**Тема 2.2 Діагностика наявності страхів у дітей та підлітків (лекція, 2 год) План лекційного заняття**

1. Соматичні, емоційні, ментальні та поведінкові ознаки наявності страхів у дітей та підлітків
2. Вікові норми страхів у дітей та підлітків
3. Методи та методики діагностики страхів. Огляд модифікованої тестової методики “Будиночки страхів” (О.І. Захаров, М.А. Панфілова)

**Тема 2.3 Психологічна корекція страхів та фобій у дітей та підлітків (практичне заняття, 2 год) План практичного заняття**

1. Подолання страхів у дітей та підлітків методами арт-терапії: ізотерапія, казкотерапія, метафоричні асоціативні карти, піскова терапія.
2. Робота в малих групах: обговорити дієві методики для опрацювання кожного етапу алгоритму роботи зі страхами та фобіями: психоедукація, стабілізація, конфронтація, інтеграція. **Модульна контрольна робота:** Описати алгоритм роботи зі страхами та фобіями у дітей та підлітків на прикладі з власного професійного досвіду

**Модуль 3 Психосексуальний розвиток дітей та підлітків в умовах соціальної невизначеності**

*Час за робочою навчальною програмою - 7 годин*

**Тема 3.1 Сексуальність на різних етапах розвитку особистості (лекція, 2 год) План лекційного заняття**

1. Поняття “сексуальності”, “циклу сексуальної взаємодії” та “належної сексуальної поведінки”
2. Дошкільний та молодший шкільний вік: що дитина знає, розуміє та усвідомлює про власну сексуальність
3. Сексуальність у підлітковому віці. Характеристики стадій підліткової сексуальності (платонічна, еротична, стадія сексуального потягу)

***Тема 3.2 Фізіологічні, психологічні та соціальні впливи на розвиток сексуальності (лекція, 2 год) План лекційного заняття***

1. Сексуальна ідентичність та сексуальна орієнтація
2. Зв'язок агресивності та сексуальності
3. Парафілії та сексуальне насильство

***Тема 3.3 Сексуальна просвіта в закладі освіти (практичне заняття, 2 год)***

***План практичного заняття***

Обговорити в малих групах особливості взаємодії практичного психолога з учасниками освітнього процесу у питаннях психосексуального розвитку дітей та підлітків

**Модульна контрольна робота:**

Описати форми просвітницької роботи з питань психосексуального розвитку дітей та підлітків на прикладах з власного професійного досвіду

**Модуль 4 Вторинна травматизація особистості фахівця. Методи превенції**

*Час за робочою навчальною програмою – 5 години*

***Тема 4.1 Попередження професійного вигорання та підтримка емоційної стабільності практичного психолога (практичне, 4 год) План практичного заняття***

Робота в малих групах: визначити актуальні питання у професійній діяльності та обговорити їх з колегами за методом “Інтервізія” **Модульна контрольна робота:**

Описати вплив на зміну власного емоційного стану дієвої методики емоційної саморегуляції

**Література**

1. Антибулінг. Практичні заняття/Л.В. Береговська, О.С. Данилюк, І.І. Залеська та ін.: упоряд.: В.С. Легка, О.О. Овчар, Г.М. Семенів. - Київ: “Видавнича група “Шкільний світ”, 2019. - 152 с.
2. Бовть О.Б. “Психокоррекційна робота з попередження агресивності дітей молодшого шкільного віку” - журн. “Практична психологія та соціальна робота”, 1998, N 1,3, с.4- 5.
3. Бочкор Н. П. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек./ Н. П. Бочкор, Є. В. Дубровська, О. В. Залеська та ін. – Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. – 84 с.

4. Гребінь Л. О. Структурно-психодинамічна модель розвитку людини. / Л. О. Гребінь // Круглий стіл присвячений науковій творчості відомого українського психолога І. О. Синиці. «Наукова спадщина І. О. Синиці в контексті сучасної педагогічної психології». – К.: ДП «Інформаційноаналітичне агентство», 2013. – 44с.
5. Діти та війна: навчання технік зцілення / [Сміт П., Дирегров Е., Юле У.; співавт.: Гупта Л., Перрен Ш., Г'єстад Р.; укр. пер. – Інститут психічного здоров'я УКУ; літ. та наук. ред. О. Черненко, М. Лемик, К. Явної]. – Львів: Інститут психічного здоров'я УКУ, 2014. – 70 с.
6. Збігнєв Лев-Старович Вона і він про секс.- Чернівці: Книги - ХХІ, 2011. 320 с.
7. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. Посібник. Ч. 1. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
8. Калошин В.Ф. Рационально-эмотивная терапия//Практична психологія та соціальна робота, №5, 2010 – С. 71-80
9. Козлова Ф. Сексуальність. Усе, що треба знати до 18 р/ Козлова А.Г.; упоряд. Коваленко К. - Київ: Видавнича група “Шкільний світ”. - 2019 - 136 с. - (Серія “Бібліотека “Шкільного світу”)
10. Кризова психологія : навч. посіб. / [за заг. ред. проф. О. В. Тімченка]. – Х.: НУЦЗУ, 2010. – С. 12.
11. Кузькова Л.Техніки вікової психокорекції. – К.:Главник, 2008. (Серія «Психологічний інструментарій»).
12. Куриляк Н. Що таке майндфулнес? [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nadiiahope.wixsite.com/hope/single-post/2015/02/26/>
13. Мілютіна К.Л. Теорія і практика психологічного тренінгу / К.Л. Мілютіна. – К. : МАУП, 2006. – 175 с.
14. Мілютіна К.Л. Психологія успіху : навч. посіб. / К.Л. Мілютіна. – К. : Главник, 2008. – 144 с. – (Психол. інструментарій).
15. Панок В.Г Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія / В.Г. Панок. – Київ : Ніка-Центр, 2017. – 188 с.
16. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стрессостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах. Навчально-методичний посібник. – К.: Пульсари, 2017. – 208 с.
17. Проблема виховання емоційної культури особистості [Електроний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT\\_ID=11279](http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11279)
18. Професійний стандарт “Практичний психолог закладу освіти” [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/12/Standart\\_Praktychnyy\\_ps\\_ykholoh.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_ps_ykholoh.pdf)

19. Психологічна допомога в умовах воєнних дій. Психологічний бюлетень № 3. - Київ: Науково-методичний центр ВФПО, 2023. - 202 с.
20. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навчальний посібник / наук. ред. та керівник проблем. групи – Л.М. Вольнова. – К. , 2012. – 275 с.
21. Синопис діагностичних критеріїв *DSM-V* та протоколів *NICE* для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків / перекл. з англійської; упор. та наук. ред. Леся Підлісецька. (Серія «Психологія. Психіатрія. Психотерапія»). – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2014. – 112 с.
22. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навч.-метод. посіб. – К.: Агентство «Україна». – 2015. – 176 с.
23. Терлецькій Л. Психокорекція засобами малюнку. – К.: Главник, 2007. (Серія «Психологічний інструментарій»).
24. Шоутен Т. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти: Навчальний посібник /За редакцією Л.І.Даниленко, О.І.Зайченко. – К.: САД-ФО Парашин К.С., 2009. – 122.
25. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції. – К.:Либідь,1996.
26. Яценко Т.С. Основи глибинної психокорекції. Теорія і практика: Навчальний посібник. К.: Вища школа.,2006.
27. [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/12/Standart\\_Praktychnyy\\_psycholoh.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psycholoh.pdf) (Професійний стандарт “Практичний психолог закладу освіти”)

### **Вихідне опитування. Рефлексія**

*Час за робочою навчальною програмою – 2 год (самостійна робота)*

### **Круглий стіл: Емоційна підтримка та психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час війни: виклики та можливості**

*Час за робочою навчальною програмою – 6 годин (практичне заняття)*

**Контроль** за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично: на практичних заняттях, індивідуальне та фронтальне опитування, виконання самостійної роботи та модульних завдань (модульні контрольні роботи). **Оцінювання** (вербальне) розглядається як засіб одержання зворотної інформації про результативність підвищення кваліфікації та внесення коректив у методику роботи зі слухачами курсів.

### ІІІ. РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

| Зміст модулів                                                                                                        | Загальна кількість годин | Лекція | Практичне | Тренінг | Самостійна робота |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|--------|-----------|---------|-------------------|
| <b>Вступне заняття</b>                                                                                               | 2                        |        |           |         |                   |
| <i>Інтеграційно-мотиваційне заняття</i>                                                                              |                          |        | 2         |         |                   |
| <b>Модуль 1. Особливості проявів агресивної поведінки дітей та підлітків як наслідок впливу травматичного стресу</b> | 7                        |        |           |         |                   |
| <i>Тема 1.1 Психологія агресивності</i>                                                                              |                          | 2      |           |         |                   |
| <i>Тема 1.2 Агресія та агресивність дітей та підлітків</i>                                                           |                          | 2      |           |         |                   |
| <i>Вплив війни на прояви агресивної поведінки</i>                                                                    |                          |        | 2         |         |                   |
| <i>Модульна контрольна робота</i>                                                                                    |                          |        |           |         | 1                 |
| <b>Модуль 2. Вплив екстремальних подій на прояви страхів та фобій у дітей та підлітків</b>                           | 7                        |        |           |         |                   |
| <i>Тема 2.1 Поняття страху у психології</i>                                                                          |                          | 2      |           |         |                   |
| <i>Тема 2.2 Діагностика наявності страхів у дітей та підлітків</i>                                                   |                          | 2      |           |         |                   |
| <i>Тема 2.3 Психологічна корекція страхів та фобій у дітей та підлітків</i>                                          |                          |        | 2         |         |                   |
| <i>Модульна контрольна робота</i>                                                                                    |                          |        |           |         | 1                 |
| <b>Модуль 3 Психосексуальний розвиток дітей та підлітків в умовах соціальної невизначеності</b>                      | 7                        |        |           |         |                   |
| <i>Тема 3.1 Сексуальність на різних етапах розвитку особистості</i>                                                  |                          | 2      |           |         |                   |
| <i>Тема 3.2 Фізіологічні, психологічні та соціальні впливи на розвиток сексуальності</i>                             |                          | 2      |           |         |                   |
| <i>Тема 3.3 Сексуальна просвіта в закладі освіти</i>                                                                 |                          |        | 2         |         |                   |
| <i>Модульна контрольна робота</i>                                                                                    |                          |        |           |         | 1                 |
| <b>Модуль 4 Вторинна травматизація особистості фахівця. Методи превенції</b>                                         | 5                        |        |           |         |                   |
| <i>Тема 4.1 Попередження професійного вигорання та підтримка емоційної стабільності практичного психолога</i>        |                          |        | 4         |         |                   |

|                                   |           |           |           |  |   |
|-----------------------------------|-----------|-----------|-----------|--|---|
| <i>Модульна контрольна робота</i> |           |           |           |  | 1 |
| <b>Рефлексія</b>                  | <b>2</b>  |           |           |  | 2 |
| <b>Круглий стіл</b>               | <b>6</b>  |           | 6         |  |   |
| <b>Всього:</b>                    | <b>36</b> | <b>12</b> | <b>18</b> |  | 6 |